

Hvordan kan bistand til Den tredje verden bidra til fremme *både* demokrati og økonomisk vekst? spør Olle Törnquist, professor i statsvitenskap og utviklingsforskning, UiO. Han står i spissen for et omfattende internasjonalt forskningsprosjekt i samarbeid med den indonesiske demokratibevegelse, med støtte fra bl.a. NORAD, og gir her noen første svar.

## SKJERP BISTANDEN TIL DEMOKRATIBYGGING!

Av Olle Törnquist

I kampen mot fattigdom og rovdrift i u-landene er det menneskerettighetsbundne demokratiet en kritisk forutsetning. Men kan man virkelig introdusere demokrati og anvende det i kampen mot fattigdom når mangelen på folkestyre henger sammen med underutviklingen? I snart to decennier har vestlig bistand søkt et kompromiss mellom demokrati og elitestyrt vekst. Autoritære kapitaleiere, byråkrater og militære får fortsette i sine posisjoner på betingelse av at de åpner for menneskerettigheter, ett selvstendig sivilt samfunn, korrupsjonsfri forvaltning og frie valg. Håpet har vært at liberalt demokrati og utvikling kunne gå sammen.

Nå tyder mye på at denne modell er kommet til veis ende. Vel er viktige friheter blitt etablert på bekostning av autoritær statlig modernisering. Men på samme tid har Vestens intervensjoner og nyliberalistisk praksis undergravd forutsetningene for en demokratisk utvikling. Betingelsene for nasjonal uavhengighet, godt virkende statlige institusjoner og folkelige organisasjoner er svekket. Sivilsamfunnet lever ikke opp til forventningene. Halvautoritære regimer vender tilbake, korrupsjon og maktmisbruk består. Demokratisk utvikling synes å forutsette at overlevert makt i de gamle regimene beseires før de inkluderes. Uten et klarere brudd med autoritære statsformer viser det seg at vanlige folk får vansker med å bruke demokratiske midler for å bekjempe undertrykkelse, fattigdom og økologisk vanstyre.

## AVPOLITISERING AV DEMOKRATIKREFTENE

Det naturlige burde være å satse mer på bevegelser som mobiliserer for deltakelse nedenfra. Problemet er bare at de ofte er marginaliserte og ikke utgjør et umiddelbart alternativ. Globaliseringskritikere som hyller det direkte demokratiet og folkelig deltakelse i Porto Alegre, peker på noe viktig. Men de undervurderer de politiske krefter som gjorde disse fremskritt mulige. I Indonesia, f.eks., savner de bevegelser som styrtet Suharto noen reell representasjon ved de kommende valgene. Det innebærer ikke at kampen for menneskerettighetene og reelt demokrati er opphørt, bare at den avpolitiseres og henvises til sivilsamfunnet. Dette må endres om de pro-demokratiske kreftene skal bli et virkelig alternativ.

Mangelen på kunnskap om de lokale forhold og de drømmer og de strømninger som gir demokratiske alternativ vekstvilkår er et fatalt hinder. Undertegnede har gleden av å lede et større prosjekt med støtte av bl.a. NORAD og i samarbeid med den indonesiske

demokratibevegelsen for å gi svar på noe av de problemer som her er skissert. Forhåpentlig kan opplegget brukes andre steder også. Nå er spørsmålet om og hvordan verdens tredje største demokrati kan overleve. Det har konsekvenser langt utover Indonesias egne grenser. Norge har innledet en dialog med Indonesia om demokratiutvikling..

## HVEM BRUKER DEMOKRATIET?

Vårt kjernespørsmål er i hvilken grad demokratiske midler – like rettigheter og institusjoner, for eksempel partier og et uavhengig rettssystem – bidrar til fremme av demokratiets mål: likeverdig folkelig kontroll med offentlige beslutninger. Deretter spør vi også om den ofte oversette dybden og bredden i demokratiet - og det enkelte menneskes evner og ressurser til å benytte seg av demokratiske ordninger. Eller misbruke dem. Slik kombinerer vi det vanlige fokus på institusjoner med interesse for folkelige bevegelser. Vi tar ikke bare ”tempen” på demokratiet men studerer også dets drivkrefter og motstandere. Dessuten bygger vi ikke på sentralt plasserte eksperters bedømmelser men på intervjuer foretatt av 2 x 400 erfarne og reflekterte demokratiaktivister innenfor ulike saksfelt i 29 indonesiske provinser. Disse informatører er de best egnede til å gi oss kunnskap om hvordan skape et substansielt demokrati. Oss bekjent er det aldri blitt gjennomført en slik studie. Resultatene fra den første omgangen undersøkelser har vært kvalitetstestet av framtrepende eksperter og presenteres her for den norske offentlighet..

## DE VERSTE ER BRISTEN PÅ REPRESENTATION

En konklusjon er at vi må nyansere dagens populære påstand om at demokratiet er helt mislykket. Å hevde dette bereder også grunnen til autoritære løsninger. En rekke friheter samt det sivile samfunn blir bedømt til å fungere relativt bra, utenom naturligvis i Aceh og Papua-provinsene. Derimot fortsetter voldsbruken, det står ille til med rettsvesenet, den sivile og militære administrasjonen og de utøvende organene. Dette er ingen nyhet, men i tillegg viser mangelen på et velfungerende representativt system som kan formidle vitale interesser og ideer blant befolkningen via partier, organisasjoner og politikere å være minst like alvorlig. Dermed er det også små utsikter til å få en bedring ad demokratisk vei. Avmektighet er resultatet.

## PRO-DEMOKRATERNE UTENFOR DEN ORGANISERTE POLITIKKEN

Videre må demokratibevegelsens evne til å anvende og forbedre de strategiske institusjonene støttes. Den fortsatt kritiske innstillingen til stat, valg og partier er treffende men åpner samtidig for at feltet overlates til øvrigheten. To tredjedeler av bevegelsen prioriterer det direkte demokratiet i sivilsamfunnet, supplert med direkte lobbyvirksomhet og påtrykk. De fleste gruppene samarbeider i løse nettverk som savner feste i bred folkelig mobilisering. Enkelt saker og spesifikke interesser dominerer. Det mangler sammenhengende politisk programtenkning som kan kombinere enkelt saker og prioritere dem. Nå pågår f.eks. en intens kampanje mot korrupte politikere uten at det angis noe alternativ. Press på populære politikere eller etablerte partier slutter ofte med at aktivistene marginaliseres eller duperes til taushet fordi det ikke finnes selvstendig organisert basis og strategi. Løfterike frø til en bredere dagsorden – inklusive en grønn agenda - savner grobunn i den type utvidelse av arbeiderbevegelsen i allianse med en liberal middelklasse som har vært så avgjørende i andre demokratiseringsprosesser, senest i Lulas Brasil.

## POLITISK ROM INNSNEVRET

Etter Suharto er rommet for demokratisk ingeniørkunst drastisk snevret inn. Internasjonalt går nå terroristbekjempelse foran demokratisering. En utvidet indonesisk elite har kolonisert demokratiets redskaper - uten å fremme demokratiets mål. Endog militsgrupper spiller nå med. I Latin-Amerika eller Sør-Europa kunne tidligere herskere overvintre i en utvidet privat sektor gjennom å la andre overta et begrenset demokrati. I Indonesia overlever ikke bare herskerne men også symbiosen økonomisk/ militær og byråkratisk makt – innenfor rammen av en desentralisert stat og et elitefundert demokrati. På det viset fortsetter overgrepene, rettsløsheten og korrupsjonen.

Resultatene diskuteres nå i Indonesia. Om de kommer til nytte også i den norske dialogen med landet, er for tidlig at si. Men hvis det er riktig at representasjonskanalen mellom styrende og styrte er tilstivnet, at de genuint demokratiske kreftene i sivilsamfunnet er svake vis à vis politikken, og at en tilpasningsdyktig elite har kunnet uthule demokratiets midler, da kreves det en fornyet agenda og skarpere prioriteringer, både innom demokratibevægelsen og i demokratibistanden.

(Hele sammendraget av undersøkelsen kan leses på <http://www.sum.uio.no.research/democracy/network/>).